

ESTETOSTATISTICA FAȚĂ CU INDIFERENȚA LA GLORII TRANSPARENTE

Un binevenit volum este cel publicat la Polirom de Lia Faur și Șerban Axinte: *Cum citesc bărbații cărțile femeilor**. Binevenit pentru că vedem în ce stadiu se găsesc feminismul și misoginismul pe la noi. Prefața celor doi „selecționeri” este probabil cel mai lucid/echilibrat text din întreaga colecție. Înainte de acesta, însă, discursul este pus pe făgaș de *epistola versificată* a lui Șerban Foarță, unde găsim versurile: „supramasculul Nietzsche, maestru în pretexte/ de ceartă-i născoceste lui George Sand o poreclă:/ «lactea ubertas, auf deutsch die Milchkuh» – dacă/ nu știți latina doctă, nici teutona: «vacă/ de lapte» (sau, aiurea, «fruchtbare Schriebe/ – kuh»).

Pe aici se va învărti mai toată cartea: secolul XIX – prima jumătate a secolului XX și misoginismul intelectualilor din acele vremuri.

Revenind, prefața intitulată „*Declasificarea*” unui dosar tabu. *Certitudinea, un blocaj al gândirii* constată prezența unei *răni încă deschise*. Dar cea mai importantă constatare e cea transumană, pur textuală: „Oricât am dori ca scrisul să nu aibă gen, el dobândește, și nu e nimic rău în asta, mai ales dacă ținem seama de emanciparea autorilor în funcție de epocile istorice, însă diversitatea nu își poate face apariția decât în afara genului”.

Prima secțiune, *À la recherche de la femme perdue*, debutează cu scepticismul lui Dan C. Mihăilescu față de discursul de gen ori marcat de alte determinante extraliterare. Interesat de meritocrație, acest bloomian nu se poate abține să nu evidențieze *marca feminității* în memorialistica penitenciară. Deci scriitura e diferită, dar receptarea ei nu ar trebui să fie. Iritat de eufemismele corectitudinii politice, eseistul previne: „e limpede că afirmarea feminității ca feminitate va fi tot mai frecvent (și absurd) prizată ca statut jignitor sau defavorizant”.

Bogdan Crețu se arată doct în ce privește manifestările culturale ale feminismului românesc. El se referă și la tachinările din presă cu ocazia apariției, în 1934, a romanului Lucrezziei Karnabatt, *Sexul de peste drum*. Mă întreb: dacă autorul ar fi fost bărbat, ironiile nu ar fi existat? Cont ținând de anul publicării?

Ni se arată apoi cum Ibrăileanu, care semnalase generos înființarea diverselor societăți ale doamnelor, a emis considerente misogine: „poate că nici nu este posibil unei femei să se ridice până la gradul suprem al creației literare”.

Acuma mare mirare nu poate fi pentru oricine a citit *Adela*, romanul spaimei bărbatului în fața seducției feminine.

B. Crețu adaugă totuși că în România dreptul de vot pentru femei a fost garantat abia prin Constituția de la 1938, în timp ce civilizata Elveție a eliminat discriminarea în... 1971. (Iar mă întreb: oare cum citesc bărbații cărțile femeilor acolo?)

E. Lovinescu a făcut discriminarea estetică între literatura femeilor, literatura feminină și literatura feministă, „cu caracter tendențios și programatic”. G. Călinescu se arată mai misogin la modul biolog: „din păcate, sub un anume unghi de vedere, femeia a avut și va avea un stăpân și va dori aceasta”. Un asemenea fenomen, în ce privește doar femelele, a fost dovedit de savanți în urma studierii feroceilor leoaice. De asta ele se și pot dresa mai ușor decât masculii iresponsabili. Orișicât, să reținem acel „din păcate” precizat de Călinescu. De altfel, criticul face unele observații interesante, nu neapărat originale: „Femeia pare destinată în genere artelor decorative, care au ca scop transfigurarea practică a naturii. Femeia e practică”. Problema lui e că generalizează la modul simplist, așa cum fac și mulți feminiști, de altfel.

Pe de altă parte, B. Crețu dorește prezervarea calităților feminine, nu doar oportunități egale. Echivalarea e frustrantă: „Comunismul amputează femeii stimulii erotici și îi înlocuiește cu cei civici”.

Bianca Burța-Cernat remarcă trist că femeile încă sunt stâlpii patriarhatului. Un fel de masochism cultivat prin educație. *Autocolonizarea* este perpetuată și cu ajutorul criticului literar cu „autoritate”.

Alina Purcaru discută eseuul lui Francine Prose, „Scent of a Woman’s Ink. Are women writers really inferior?” (1998), dar acumulează numeroase alte referințe culturale contemporane în domeniu. Astfel, ni se aduce aminte de Kate Mosse, care a înființat primul premiu literar destinat exclusiv femeilor: Premiul Orange. Discriminare pozitivă, așadar.

Și Simona Preda ne transportă în realitățile de acum un secol, amintind că Lovinescu încuraja scriitoarele să debuteze sub pseudonim masculin. Și aici dau peste generalizări bizare și discriminatorii: „poate că scriitoarele împing granițele visului puțin mai departe”. Rezultă că un anumit sex e mai visătoriu.

Contribuțiile multor bărbați la acest volum sunt aplicate, adică chiar arată cum citesc ei anumite cărți scrise de femei. Adrian Cioroianu e interesat de calitatea scriiturii, nu de sexul ei. Exemplificările sunt luate din „genurile minore”: BD, SF, thriller. O sumedenie de nume și titluri. Problema este că tentativele de explicitare a diverselor puncte de vedere personale sunt scurtcircuitate dictatorial de câte un „și punct!” Din punct în pumn în masă îi străbatem parcursul biografic de la școala generală la *Dilema. Iter gloriae semper arduum est!* Și punct!

Dana Pîrvan crede într-o literatură feminină cu atribute ca: instinctualitate, senzualitate, sentimentalism, pudoare, lirism, fragilitate, mister feminin și subiectivitate. Deduc că e mai curând vorba de o literatură a femeilor. Lovinescu iar este scos din sertar și ciufulit pentru compararea condiției feminine cu cea a felinei sau porumbiței aflate în rut. Călinescu e dezgropat și el. Urmează, firește, statistica: din 108 laureați cu Nobelul literar, doar 14 sunt femei. Nu ni se spune, în schimb, câți mai sunt citiți.

Nina Corcinschi etaleză lecturi critice solide și mai internaționale. Ea propune regula lecturii senzuale, ceea ce acceptă sexualizarea, dar nu pune pe loc secund axiologia. Intensitate, așadar.

Un universitar ca Iulian Boldea scutură iar binomul Lovinescu-Călinescu, dar amintește și de un Al. Cistelean ori N. Manolescu, care obișnuiesc să decanteze cantitatea de bărbăție din scrisul unei femei. Just observă că duse sunt accentele de misoginism de cândva și, la fel, distinge între literatura „așa-zis feminină” și cea a feminității. Scriiturile masculine/feminine nu coincid neapărat cu sexul autorilor. Lucruri de bun-simț, până la urmă.

Raisa Becu își începe explorările statistice cu produse de pe Goodreads. Site-ul ar avea tot felul de ciudățenii, dar nu și o secțiune de bifat sexul autorilor. Ca întotdeauna în domeniul statisticii, vinovați sunt cei mai incluși. Clasiicii sunt mai ales bărbați, doar 14% din SF-ul românesc aparține femeilor, dar situația nu e fericită nici acolo unde ar trebui să fie „ca afară”. Nu știu, valorizarea estetică s-ar cuveni să țină seama și de statistici. De fapt, de ce nu lansăm chiar acum disciplina estetostatistica?

Compartimentul *Noi, scriitoarele* conține mărturii ale celor din ring. Ruxandra Cesereanu își analizează scriitura și scrierile cu multă luciditate. Scriitura feminină și-a

asumat-o dreptat, dar a încercat-o și pe cea androgenă, din ipostaza de femeie tare, fără limitări. De aici și imaginea *Femeii-cruciat* (poemul din 1994). Nu înseamnă că feminitatea și ispita au fost excluse: iat-o pe La Malcontenta din *Veneția cu vene violete. Scrisorile unei curtezană*, 2002. Există și ipostaze feminine din proximitatea nebuniei (vezi *Oceanul schizoidian*, 1998), dar și altele, senzuale (*Kore-Persefona*, 2004). Somatizarea, histrionismul și trauma sunt câteva laturi ferme ale acestei scriituri complexe.

Doina Ruști își aduce aminte cu plăcere de bărbații care au citit-o la modul curtenitor: Norman Manea, Dan C. Mihăilescu, Șerban Axinte. Deși nu mai crede în discriminare, simte că încă persistă o conștiință a discriminării, reflectată într-un scris excesiv. Abordarea ține de o receptare emoțională, deci feminină: lectura ar fi „o declarație de iubire”. Nu știu cât de amorezat în lectură era un Cioculescu, de exemplu.

Iona Bot semnaleză de la bun început că machismul românesc e *hard to kill*. Firul demonstrației merge pe albia reproșului care i s-a tot adus: că scrie „ca un băiat”. Adică fără adjective, fără volute, dar cu claritate conceptuală. „Chestiile de băieți” i-au fost reproșate de un Alex Ștefănescu, de pildă. De aici și deducția că trăim într-o „țară a bărbaților”. Nu știu dacă greul critic s-ar simți bine într-o asemenea țară.

Angela Furtună este o feministă cu literaritate în expresie, dar și cu exemple interesante de discriminare prin pseudonim masculin (Marie de Heredia ca Gérard de Houville). Nedreptățită se simte și ea, mai ales de criticii „de la centru”.

Maria Pilchin deplânge androcentrismul culturii și bovarismul scriiturii feminine. Exemplificarea se face prin hainele incomode pe care le poartă femeile pentru a intra în grațiile bărbaților. Bărbații ar avea un corp cultural mult mai *casual*. În sfârșit și o receptare a literaturii produse de bărbați! Maria Pilchin dezavuează textele hormonal-acneice ale puștilor și consumă doar autori maturi.

Aliona Grati observă înțelept că generația mai în viață sau mai puțin septuagenară de critici nu mai folosește intens grila de lectură machistă. Deși recurge și ea la zdrobitoarele statistici, are în arsenal și exemple machiste din literatura campionilor, veche și actuală, și nu puține, ceea ce este îmbucurător, vădind calitatea culturală a teoreticienilor de generație mai tânără.

Cristina Hermeziu se întreabă de ce „corpul psihobiologic al cititorului caută să sexueze corpul literaturii”. Receptarea senzualistă a textelor deschide perspective captivante: „fiecare pagină e preludiul celei care urmează”, literatura ca „operațiune de seducție”. După care o luăm din nou pe scurtătura statisticii.

Teodora Coman insistă pe puterea femeilor de a fi ele însele și în scriitură. E adevărat că „nu avem o tradiție a scriiturii feminine, nici a celei feministe”, cum nici multă *gynocritics*, dar poate că nici mediul cultural românesc nu a fost prea opresiv. Interesantă concluzia: „o femeie trebuie să își permită să fie feminista”, în combinație cu remarcă de bun-simț: „Cel mai penibil mi se pare ca o femeie să fie mediocră și totuși să pretindă dreptul la atenție sau promovare în numele egalității de șanse”.

După o desfășurare istorică a eului și sinelui, Melinda Crăciun face trecerea la istoria genderului. Ce propune ea este o paradigmă a scrisului feminin, independentă de sexul scriitorului.

Ștacheta e ridicată foarte sus de Medeea Iancu: „We should all be feminists”. Disocierea între credințele despre inteligență este făcută pe bază de statistici. La fel și privitor la laureații Premiului de poezie „Mihai Eminescu”. Și la coperte s-ar face diferență între sexe. Iată, în *Observator cultural* (din octombrie până în decembrie 2016) au apărut 29 de cronici la cărți ale bărbaților și doar 8 la cele ale femeilor. Rezultă că bărbaților-critici le plac mai mult femeile decât autoarele. Dar o afirmație ca „nu există un personaj feminin model, care ar putea fi un reper în literatura română canonică” mă copleșește. Pentru mine, Vitoria Lipan, Sașa Comăneșteanu și multe altele erau repere. Acum sunt reper-less. Concluzia? Bărbații doar se prefac că citesc cărțile femeilor. V-am spus că ador generalizările, nu?

Putem verifica generalizarea în penultima etapă a volumului: *Un bărbat citește o femeie*.

Emil Hurezeanu ne arată exact cum se citește o carte scrisă de o femeie, sau mai curând cum este receptată o femeie excepțională ca Oriana Fallaci. Reporter, scriitoare, activistă și femeie pasională, Oriana are mai multe scrieri, dar Hurezeanu este interesat de *Lettera a un bambino mai nato*, romanul-discuție între mama gravidă și copilul din pântec. Oriana a pierdut două sarcini iar scrierile ei i-au păstrat autenticitatea stilului de viață: intens și implicat.

Radu Vancu ne aduce aminte că bărbaților nu le plac femeile în același fel, deci n-ar avea cum să le consume identic cărțile. Întrebarea este dacă femeile îi plac în același fel pe bărbați.

Al. Cistelean spune că nu deosebește sexele literare, interesat fiind de scriitură și atât.

În schimb, Adrian G. Romilă comite o adevărată exegeză a *Exuviilor* Simonei Popescu. „Sexul recognoscibil al

unui text în proză” ar spori autenticitatea. După această apoftegmă țâșnește o teoremă: „o femeie va scrie literatură întotdeauna feminin”. Oricum, mai bună dovadă că un bărbat poate citi meticolos cartea unei femei cu greu s-ar putea găsi.

Dumitru Crudu s-a specializat în autoarele frumoase: „Citim cărțile femeilor frumoase împinși uneori de curiozitatea bolnăvicioasă de a afla detalii necunoscute din viața lor personală, intimă, secretă”. Ca exemplu de scriitoare demnă de citit ne este oferită Irina Nechit, al cărei strigăt în poezie „este în același timp și strigătul unui bărbat”.

Robert Șerban își amintește cu drag de palmele primite de la fete și femei. Conflictul a fost rezolvat cu tactica nichitiană știută. Concluzia este că pe Facebook doamnele sunt mai scriitoare decât domni.

Raul Pavel produce un discurs savant, în tușă catedratică.

Ne relaxează Dan-Liviu Boeriu, care are viziunea unui șofer de tir tatuat, dar pasionat în secret de siropurile lui Céline Dion. Mai sunt analizate și câteva mituri privitoare la literatura femeilor, dar eu le-aș numi doar clișee.

Psiholog cu diplomă fiind, Liviu Antonesei distinge *animus* de *anima* și *yin* de *yang* în procesul citirii cărților doamnelor. Mai important e că denunță „minciuna statistică” și c-are dubii privitor la revendicările literaturii feministe.

Volumul se încheie cu un interviu magistral luat Angelei Marinescu de Lia Faur. Întrebările sunt inteligente și acute iar poeta durității, sexualității și bolii răspunde senzațional. Angela Marinescu nu este feminista, nu este împotriva bărbaților, ba mai și poate emite propoziții scandaloase prin cumpătarea lor: „Tata avea un scris foarte frumos, foarte citeț. Scris masculin, în sensul că era un scris educat”. Interesantă este și distincția între scrisul erotic și cel cu sex. Primul ar fi specific femeilor. Ca o adevărată scriitoare, Angela Marinescu nu este preocupată de sexe, statistici și receptări elogioase. Este, în schimb, absorbită de teme ei favorite și găsește că scrisul lui Anaïs Nin nu se ridică la înălțimea celui desfășurat pe spații întinse de Henry Miller.

Cum citesc bărbații cărțile femeilor este un volum foarte important ca radiografie a unui moment cultural românesc. Se poate vedea limpede cum persistă marote, îndârjiri, frustrări ori aroganțe. Propriu-zis, ni se pune în față o oglindă poliedrală în care ne vedem așa cum suntem ca organism cultural. Îmbucurător este și că nu colcăie în pagini o corectitudine politică inodoră, dar contondentă. Încă se poate dezbate, încă ne putem contrazice fără frisoane de panică.

*Lia Faur, Șerban Axinte, *Cum citesc bărbații cărțile femeilor*, Editura Polirom, Iași, 2017

